

**НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О.
БОГОМОЛЬЦЯ**
Кафедра загальної і медичної психології

**МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»**

Освітній рівень другий рівень вищої освіти - магістр
Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 225 «Медична психологія»

Автор: кандидат психологічних наук, доцент Тертична Н.А.

Затверджено на засіданні кафедри
загальної і медичної психології
Протокол № 2 від «12» вересня 2024 року

Завідувач кафедри
загальної і медичної психології,
професор

Матяш М.М.

Тема 1. Проблема визначення предмета соціальної психології.
(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Предмет сучасної соціальної психології: історія та перспективи.
2. Історичні витoki соціальної психології та її зв'язок з іншими психологічними науками.
3. Соціальна психологія та соціологія, їх єдність та відмінності.
4. Розкрити зміст основних категорій соціальної психології.
5. Основні функції та завдання соціальної психології.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте зв'язок соціальної психології з соціологією, педагогікою, історією, економікою, з теорією держави і права.
2. Розкрийте зміст основних категорій соціальної психології.
3. Які основні функції та завдання соціальної психології?
4. Проаналізуйте відмінні риси двох напрямів (підходів) щодо розв'язання питання про предмет соціальної психології: психологічного і соціологічного.
5. Які уявлення склалися у сучасній соціальній психології про її предмет?
Наведіть приклади різних соціально-психологічних явищ як результатів взаємодії суб'єктів соціальних відносин.
6. Проаналізуйте передумови виникнення соціальної психології як самостійної науки.
7. Які основні проблеми, пов'язані із соціальною психологією, розглядалися у філософських вченнях про управління державою?

Практичні завдання:

1. Зробити контент-аналіз статті з проблем соціальної психології за наступною схемою:
 - Автор. Назва статті. Джерело друку.
 - Коротке резюме статті: основні аспекти, що аналізуються.
 - Ключові слова по статті.
2. Скласти питання по змісту статей.
3. Зробити словник базових понять по темі.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Структура соціальної психології.
2. Функції соціальної психології.
3. Взаємозв'язок соціальної психології з іншими науками.
4. Основні категорії соціальної психології.
5. Предмет та завдання соціальної психології.

Завдання для тестового контролю:

1. Яка наука вивчає суспільство, соціальні інститути і соціальні спільності?
А) Соціальна психологія;
В) Соціологія;
С) Соціальна педагогіка.
2. Який розділ соціальної психології розкриває зміст і роль соціальної психології в системі наукового знання?
А) Прикладна соціальна психологія;
В) Науково-методологічна;
С) Немає вірної відповіді.

3. Яка функція соціальної психології характеризується як – сприймання, передавання інформації, взаємодія та взаємовплив людей?

- A) Теоретико-пізнавальна;
- B) Комунікативна;
- C) Прикладна.

4. Які категорії з перелічених не відносимо до базових соціальної психології?

(особистість, соціальна група, взаємодія, спілкування, соціально-психологічна реальність, психологічні явища, соціально-психологічний тип, психічні процеси).

5. Яка наука змінила зміст свого предмету під впливом соціальної психології, а саме стала послуговуватися такими категоріями як “взаємодія”, “спілкування”?

- A) Психологія;
- B) Соціологія;
- C) Філософія.

6. Якому визначенню підходить такий опис – феномени, що виникають у результаті взаємодії індивідів у певних умовах, спонукають та регулюють поведінку людини?

- A) Соціально-психологічний простір;
- B) Соціально-психологічні явища;
- C) Немає вірної відповіді.

7. Що охоплює предмет соціальної психології?

- A) Група-суспільство;
- B) Індивід-суспільство;
- C) Обидві відповіді вірні.

Тема 2. Основні етапи розвитку соціальної психології як науки.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Передісторія соціально-психологічної думки.
2. Психологія народів, психологія мас та теорія інстинктів соціальної поведінки як теоретичні витoki соціальної психології.
3. Теорії організації та управління (концепція наукового управління Фредеріка Тейлора, принципи управління за теорією Анрі Файоля).
4. Експериментальний етап розвитку соціальної психології.
5. Головні теоретичні напрямки західної соціальної психології.
6. Розвиток соціальної психології на Україні.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте передумови виникнення соціальної психології як самостійної науки.
2. Які основні проблеми, пов'язані із соціальною психологією, розглядалися у філософських вченнях про управління державою?
3. У чому полягають основні особливості концепції «психологія мас»?
4. Чи згодні ви з твердженням про те, що концепція «психологія народів» більше тяжіла до етнопсихології, ніж до соціальної психології?
5. Яким є вплив теорії інстинктів соціальної поведінки на становлення соціальної психології як самостійної галузі знання?
6. Вкажіть на особливості історії української соціальної психології.
7. Вкажіть на особливості історії української соціальної психології.
8. Назвіть та охарактеризуйте основні етапи становлення та розвитку зарубіжної соціальної психології.
9. Що спільного і відмінного між американським та європейським напрямами соціальної психології?

10. Охарактеризуйте основні періоди в становленні й розвитку вітчизняної соціальної психології.
11. Спрогнозуйте контури майбутньої парадигми (перспектив) соціальної психології.

Практичні завдання:

1. Підготувати презентації за питаннями заняття (мікрогрупа по 2-3 чол. презентує свої роботи).
2. Познайомитися з книгами Гюстава Ле Бона «Психологія народів» та «Психологія мас»; Вільгельма Вундта «Психологія народів».
3. Ознайомитися з процедурою Хауторнського експерименту та головними висновками, зробленими Елтоном Мейо.
4. Ознайомитися з експериментами Нормана Триплета.
5. Ознайомитися з експериментами з лялькою Бобо Альберта Бандури.
6. Складіть блок-схему основних напрямків сучасної західної соціальної психології: психоаналітичного, когнітивного, небіхевіористичного, інтеракціоніського.
7. Виділіть основні ідеї і позиції кожного з виділених підходів.
8. Представте свою роботу у вигляді логічно та послідовно вибудованих тез.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Передумови виникнення соціальної психології.
2. Основні концепції побудови теоретичних знань.
3. Експериментально-прикладний етап розвитку соціальної психології.
4. Основні теоретичні напрями сучасної західної соціальної психології.
5. Інтеракціонізм як один із напрямів західної соціальної теорії.
6. Експериментальний період у розвитку соціальної психології.
7. Формування і розвиток основних напрямів сучасної соціальної психології.
8. Розвиток соціальної психології в Україні.

Завдання для тестового контролю:

1. Який вчений вивів поняття “сродної праці”?

- А) О.Потебня;
- В) Г.Сковорода;
- С) А.Макаренко.

2. Праці яких вчених можна вважати початком заснування соціальної психології як науки?

- А) Е.Росса та В.Мак-Дугала;
- В) З.Фрейда та В. Мак-Дугала;
- С) Дж. Локка.

3. Який теоретичний напрямок соціальної психології характеризує душу цінність, яка становить народ, націю?

- А) Психологія мас;
- В) Теорія інстинктів;
- С) Психологія народів.

4. Хто був засновником концепції “психологія народів”?

- А) Г. Тард, Г.Лебон;
- В) В.Мак-Дугал;
- С) Немає вірної відповіді.

5. Що за “теорією інстинктів” відповідає конкретному інстинктові?

- А) Емоція;
- В) Емоція та почуття;

С) Почуття.

6. Яких вчених можна вважати початківцями у експериментальній соціальній психології?

А) В.М.Бехтерев;

В) В.Меде;

С) Обидві відповіді вірні.

7. Якщо під час експерименту відбулося покращення результатів, то це явище називається?

А) Фасилітації;

В) Інгібіції;

С) Емпатії.

8. Який напрямок дослідження соціально-психологічних проблем розробляє соціально-психологічні аспекти управління?

А) Педологія;

В) Менеджмент;

С) Психотехніка.

9. Який науковий підхід характеризує людську поведінку на основі суб'єктивного світу особистості, внутрішньої мотивації її дій та зовнішніх реакцій?

А) Когнітивізм;

В) Інтеракціоналізм;

С) Біхевіоризм.

10. Який вчений ввів поняття “первинної групи”?

А) Чарльз Кулі;

В) Вільям Томас;

С) Обидва попередні вчені.

11. Вчені якої країни мали величезний і вирішальний вплив на формування сучасної соціальної психології?

А) Німеччини;

В) Америки

С) Англії.

12. Хто був засновником інтеракціанізму?

А) Мері Фоллетт;

В) Ельтон Мейо;

С) Немає вірної відповіді.

13. Процес входження індивіда в суспільство, засвоєння ним соціальних ролей, норм, цінностей називається?

А) Соціалізація;

В) Соціальна перцепція;

С) Соціальна установка.

14. Якому поняттю відповідає дане визначення: під час взаємодії індивідів виникнення взаємної привабливості, розуміння, прийняття один одного у взаємодії?

А) Агресія;

В) Атракція;

С) Антитюд.

15. Якому поняттю відповідає дане визначення: внутрішній стан готовності людини до дії, що передуює її поведінці?

А) Агресія;

В) Груповий процес;

С) Антитюд.

16. Вчені яких країн продовжили експериментальні дослідження вслід за американськими?

А) Європейські країни;

В) Азіатські країни;

С) Південноамериканські країни.

Тема 3. Методологічні основи соціально-психологічного дослідження.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Поняття методології дослідження.
2. Побудова та етапи соціально-психологічного експерименту.
3. Типи соціально-психологічного дослідження.
4. Об'єкт, предмет. Види гіпотез дослідження.
5. Поняття залежної та незалежної змінної.
6. Експериментальна та контрольна групи в соціально-психологічному експерименті.
7. Поняття генеральної сукупності та вибірки. Способи формування вибірки відповідно до мети соціально-психологічного дослідження.
8. Вимоги до соціально-психологічного дослідження: точність, надійність та валідність.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

Практичні завдання:

1. Ознайомитися з процедурою Стенфордського тюремного експерименту, який був проведений в 1971 році в Стенфордському університеті американським психологом Філіпом Зімбардо та його основними висновками.
2. Ознайомитися з процедурою та основними висновками експериментів психолога із Єльського університету Стенлі Мілгрема.
3. Ознайомитися з процедурою та основними висновками експериментів Соломона Аша.
4. Підготувати аналіз інших відомих соціально-психологічних експериментів в історії соціальної психології.
5. Підібрати автореферат кандидатської дисертації за спеціальністю 19.00.05 – Соціальна психологія або 19.00.04 – Медична психологія:

<http://psychology-naes-ua.institute/info/159/>

http://www.ispp.org.ua/backup_ispp/bibl_20.htm

<http://psychology.univer.kharkov.ua/specrada.html>

- та проаналізувати проведення соціально-психологічного дослідження за такою схемою:

- Відповідність теми, мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження.
- Тип соціально-психологічного дослідження.
- Вид обраної гіпотези та окреслити її відповідність типу дослідження.
- Незалежні та залежні змінні.
- Вид вибірки та її репрезентативність.
- Етапи дослідження
- Відповідність висновків меті та завданням дослідження.

6. Визначити об'єкт та предмет соціально-психологічного дослідження відповідно до поданих тем дослідження (обрати для відповіді 3 теми).

Теми досліджень

1. Особливості та суперечності соціальної адаптації підлітків девіантної поведінки.
2. Соціально-психологічні умови управління розвитком спільнот, постраждалих від катастроф.
3. Соціально-психологічні умови формування еколого-економічної культури підприємця.
4. Графіті в сучасному місті: освоєння публічного простору та візуалізація цінностей (на прикладі м. Києва).
5. Соціально-психологічні особливості ставлення до праці молоді з різним економічним статусом.

6. Ефективність зворотного зв'язку в міжособистісних відносинах співробітників організації охорони здоров'я.
7. Фактори прийняття офіційних організаційних санкцій в діловому спілкуванні.
8. Особливості культури як фактор вирішення між особистісного конфлікту.
9. Психологічні механізми виявлення та протидії маніпулятивним намірам у студентів.
10. Особливості ставлення до себе й до життя людей, які пережили екологічні катастрофи.
11. Етнічні упередження і можливості для їх подолання.
12. Соціально-психологічні фактори розвитку лідерських якостей керівника.
13. Групова готовність до ризику як фактор ефективності управлінських команд.
14. Вплив рольових позицій на компетентність у спілкуванні.
15. Гендерні стереотипи у молодіжних засобах масової комунікації.
16. Соціально-психологічні особливості використання лікарських засобів.
17. Особливості міжгрупових взаємовідносин в організації як підґрунтя для прогнозу її розвитку.
18. Особистісні та ситуаційні фактори вибору вербальних технік самопрезентації.
19. Соціально-психологічний аналіз адаптації вчених до соціальних змін.
20. Кадровий конкурс як фактор організаційного розвитку.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття методу і методології дослідження.
2. Програма проведення соціально-психологічного дослідження. Вимоги до його проведення.
3. Принципи побудови соціально-психологічного дослідження.
4. На розв'язання яких проблем спрямований метод соціометрії?

Практичні завдання та психологічні ситуації.

1. Термін "проективні методики" був уведений американським психологом Л.Франком у 1939 р. На основі низки формальних ознак, притаманних цим методикам, виділяються такі ознаки: 1) відносна свобода у виборі відповіді та тактика поведінки досліджуваного; 2) відсутність будь-яких зовнішніх показників оцінного відношення до досліджуваного з боку експериментатора; 3) не вимірювання будь-якої окремої психічної функції, а загальна оцінка взаємовідношень особистості з її соціальним оточенням, узагальнена оцінка низки особистісних властивостей.

Назвати групи проективних методик, навести конкретні їх приклади та вказати їх практичне застосування з урахуванням вікових особливостей дітей.

Завдання для тестового контролю:

1. Назвіть, яка є гіпотеза за змістом за такого прикладу ” Вплив соціальної адаптації учнів на успішність навчання?”

- А) Про зв'язок між явищами;
- В) Про наявність явища;
- С) Немає вірної відповіді.

2. Що в даному прикладі буде виступати незалежною змінною “Вивчення залежності впливу лідерства на динамічні процеси в групі”?

- А) Діяльність лідера;
- В) Динамічні процеси ;
- С) Не можна чітко виокремити.

3. При повторних проведеннях одного й того ж експерименту ми перевіряємо його на:

- А) Точність;

В) Надійність;

С) Точність та надійність.

4. За допомогою якого дослідження ми перевіряємо придатність вибраної методики соціально-психологічного дослідження:

А) Вибіркового;

В) Спеціального;

С) Немає вірної відповіді.

5. Чи займається часткова спеціальна методологія виокремленням гіпотези, методики і процедури експерименту:

А) Так;

В) Ні;

С) Не знаю.

6. За допомогою якого принципу соціально-психологічного дослідження відбувається об'єднання елементів дослідження в єдине ціле, систему зв'язків, в певну структуру?

А) Принцип розвитку;

В) Принцип зворотного зв'язку;

С) Принцип системності.

7. Визначте залежну змінну за такого прикладу дослідження “Залежність соціальної адаптації студентів від рис характеру”?

А) Соціальна адаптація;

В) Риси характеру;

С) Студенти.

Тема 4. Характеристика основних методів соціально-психологічного дослідження.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття:

1. Основні вимоги до використання методу спостереження в соціальній психології.
2. Використання методу вивчення документів у соціальній психології.
3. Сутність експерименту в соціальній психології. Основні психологічні ефекти, що виникають під час проведення експерименту.
4. Характеристика основних опитувальних методів в соціальній психології.
5. Тестові методи в соціальній психології. Метод соціометрії: історія та можливості використання.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Побудова соціально-психологічного дослідження. Етапи соціально-психологічного експерименту.
2. Поняття залежної та незалежної змінної.
3. Експериментальна та контрольної група в соціально-психологічному експерименті.
4. Поняття генеральної сукупності та вибірки. Способи формування вибірки відповідно до мети соціально-психологічного дослідження.
5. Вимоги до соціально-психологічного дослідження: надійність та валідність.
6. Основні вимоги до використання методу спостереження в соціальній психології.
7. Сутність експерименту в соціальній психології. Основні психологічні ефекти, що виникають під час проведення експерименту.
8. Характеристика основних опитувальних методів в соціальній психології.
9. Метод соціометрії: історія та можливості використання.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати анкету за наступною схемою:

- Яка мета дослідження? Чи зрозуміла вона респондентам?
- Чи правильно сформульований епіграф до анкети і звернення до респондента?
- Чи повідомлені умови анонімності та використання результатів дослідження респондентові?
- Чи повідомлені респондентові правила заповнення анкети?
- Які види запитань використані для опитування?
- Чи доречно сформована послідовність запитань?
- Чи містить анкета запитання про соціально-демографічні характеристики: стать, вік, освіта, місце роботи, сімейний стан тощо?
- Чи містить анкета подяку опитуваному?

Дайте загальну характеристику коректності даної анкети.

2. Скласти соціограми відповідно до соціометричних матриць та дати підсумкову характеристику досліджуваної групи за поданими питаннями.

Соціограма будується на основі соціоматриці. **Соціограма** – це графічне зображення ставлення досліджуваних один до одного за відповідями на соціометричні питання. Соціограма дозволяє наочно проілюструвати і більш глибоко проаналізувати групові взаємозв'язки. Соціограма складається з IV концентричних кіл:

I коло – реєструє досліджуваних із груповим статусом **“соціометрична зірка”** (ті досліджувані, які отримали найбільшу кількість виборів. Це лідери.

II коло – реєструє тих досліджуваних, яким у групі **надають перевагу** - **«бажані»** (учасники групи, що набрали не менше половини виборів лідера).

III коло – реєструє досліджуваних із груповим статусом **“знехтувані”** (члени групи, що набрали менше половини виборів лідера й отримали 1-2 позитивні вибори);

IV коло – реєструє досліджуваних із груповим статусом **“ізолювані”** (члени групи, які не отримали **жодного** позитивного вибору).

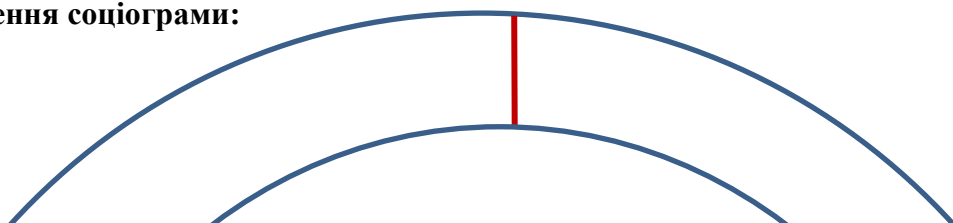
Досліджувані, які потрапили до першого (лідери) та другого (ті, кому надають перевагу) кола займають сприятливе положення в колективі; у третьому (“знехтувані”) і, особливо, у четвертому (“ізолювані”) колах – несприятливе.

По вертикалі соціограма поділяється на 2 рівні частини. В одній частині позначаються дівчата, в іншій – юнаки. Це дозволить краще простежити характер міжстатевих зв'язків у групі.

На соціограмі записуються порядкові номери досліджуваних.

- Якщо досліджуваний - дівчина, то її порядковий номер записується в **колі**.
- Якщо досліджуваний - юнак, то його порядковий номер записується у **трикутнику**.
- Вибори, зроблені та отримані кожним з досліджуваних, на соціограмі позначаються стрілочками:
- позитивні вибори - суцільні стрілочки (двосторонній) та односторонній
- негативні вибори — пунктирні стрілочки (двосторонній) та односторонній

Зразок заповнення соціограми:

Для виявлення кількісних характеристик відношень в групі використовують соціометричні індекси. Виділяють дві групи індексів – персональні соціометричні індекси та групові соціометричні індекси.

До персональних соціометричних індексів відносяться індекси позитивного і негативного соціометричного статусу досліджуваного, які характеризують його положення в групі, потенційну здатність до лідерства.

Індекс позитивного статусу визначається за формулою:

$$C^+ = \frac{B^+}{N - 1},$$

де C^+ - індекс позитивного статусу;

B^+ – кількість позитивних виборів, отриманих досліджуваним;

N – число членів групи.

Індекс негативного статусу визначається за формулою:

$$C^- = \frac{B^-}{N - 1},$$

де C^- - індекс негативного статусу;

B^- - кількість негативних виборів, отриманих досліджуваним;

N - число членів групи.

Чим вищий індекс позитивного соціометричного статусу, і чим нижчий індекс негативного соціометричного статусу має досліджуваний, тим більший конструктивний вплив він здійснює на членів своєї групи, тим комфортніше почуває себе у взаємостосунках з ними, потенційна здатність до лідерства у нього зростає. Високий індекс негативного статусу у поєднанні з низьким індексом позитивного статусу буде свідчити про протилежні характеристики положення досліджуваного у групі.

Груповим соціометричним індексом є **індекс групової згуртованості**. Цей індекс визначається за формулою:

$$KB = \frac{R_1}{R},$$

де KB - коефіцієнт взаємності;

R_1 – кількість взаємних позитивних виборів;

R – загальна кількість позитивних виборів у групі.

Значення індексу групової згуртованості	Рівень групової згуртованості
0 – 0,49	Низький – переважання в групі учнів із низьким статусом (III-IV категорія)
0,5 – 0,59	Нижче середнього
0,6 – 0,69	Середній – у I -II та III-IV категоріях учнів приблизно однаково;
0,7 – 0,85	Вище середнього
0,85 – 1	Високий – в I і II статусних категоріях учнів більше, ніж у III та IV, тобто, в групі більшість її членів знаходяться у сприятливому положенні.

Підсумкова характеристика досліджуваної групи повинна містити відповіді на такі питання:

1. Загальна характеристика групи.

2. Виявлення соціометричних зірок у групі:

1. Хто виявився соціометричною зіркою у групі?

2. Чи співпадають соціометричні зірки у сфері навчальної діяльності та у сфері дозвілля? Хто вони?

3. Чи є у групі такі учасники, які у обох сферах дослідження отримали статус соціометричної зірки?
4. Який груповий статус за результатами досліджень отримав офіційний лідер групи?
5. Чи співпадає за груповим статусом офіційний та неофіційний лідер?

3. Аналіз особливостей міжособистісних стосунків досліджуваних зі статусом "знехтуваний", "ізолюваний":

1. Хто з учасників групи за результатами досліджень отримав статус "знехтуваного" та "ізолюваного"?
2. Чи існує відповідність між знехтуваними та ізолюваними у сфері навчальної діяльності та у сфері дозвілля?
3. На представників яких статусних груп спрямовують свій позитивний вибір досліджувані зі статусом "знехтуваний" та "ізолюваний"?
4. На представників яких статусних груп спрямовують свій негативний вибір досліджувані зі статусом "знехтуваний" та "ізолюваний"?

4. Аналіз рівня групової згуртованості:

1. На основі створеної таблиці проаналізувати у якої кількості учасників:
 - індекс позитивного статусу більший ніж індекс негативного статусу
 - індекс позитивного статусу менший ніж індекс негативного статусу

№ п\п	Список учасників групи	Індекс позитивного статусу	Індекс негативного статусу

2. Скільки учасників у кожному з досліджень отримали:
 - лише позитивні;
 - позитивні та негативні вибори;
 - лише негативні вибори?
3. Чи є учасники, які отримали лише позитивні вибори?
4. Чи є учасники, які отримали лише негативні вибори?
5. Чи є зв'язок між офіційним і неофіційним лідерами? Який цей зв'язок (позитивний - негативний; взаємний односторонній). У яких сферах він простежується?
6. Чи є зв'язки між неофіційними лідерами? Які ці зв'язки?
7. Чи є у групі мікрогрупи? Хто до них входить? Щоб віднести студента до мікрогрупи, він повинен отримати вибори не менше ніж половини членів мікрогрупи.
8. Чи є зв'язки між членами мікрогруп ? Які ці зв'язки?

9. У якій зі сфер (навчальної діяльності чи дозвілля) група отримала вищий показник групової згуртованості?
10. Чи є у групі неспівпадіння позитивних та негативних виборів (коли один досліджуваний вибирає іншого позитивно, а отримує від нього негативний вибір)?
11. Як в цілому можна оцінити рівень згуртованості групи? Який індекс групової згуртованості у групі?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Загальне поняття методу.
2. Методи емпіричних досліджень в соціальній психології.
3. Спеціалізовані соціально-психологічні методи.
4. Управлінсько-виховні методи соціальної психології.
5. Загальне поняття опитувальних методів.
6. Опитувальні методи в соціальній психології.
7. Вимоги до опитувальних методів.
8. Особливості використання опитувальних методів в соціальній психології.

Завдання для тестового контролю:

1. Назвіть, який тип гіпотези може бути визначений за поданою темою «Вплив соціальної адаптації учнів на успішність навчання?»:

- а) про зв'язок між явищами;
- б) про наявність явища;
- в) про причинно-наслідкові зв'язки між явищами;
- г) про характеристику явища;
- д) про значущість явища.

2. Які типи дослідження використовують у соціальній психології:

- а) прогностичне, описове, емпіричне;
- б) описове, кореляційне, експериментальне;
- в) описове, емпіричне, експериментальне;
- г) лонгитюдне, кореляційне, експериментальне;
- д) описове, кореляційне, емпіричне.

3. Що в даному прикладі буде виступати незалежною змінною “Вивчення впливу стилю лідерства на динамічні процеси в групі”?

- а) стиль діяльності лідера;
- б) динамічні процеси в групі;
- в) мала група;
- г) члени групи;
- д) особистість лідера.

4. Що в даному прикладі буде виступати залежною змінною “Вивчення впливу стилю лідерства на динамічні процеси в групі”?

- а) стиль діяльності лідера;
- б) динамічні процеси в групі;
- в) мала група;
- г) члени групи;
- д) особистість лідера.

5. За допомогою якого дослідження ми перевіряємо придатність вибраної методики соціально-психологічного дослідження:

- а) вибіркового;
- б) спеціального;
- в) пілотажного;
- г) експериментального;

д) лонгитюдного.

6. За допомогою якого принципу соціально-психологічного дослідження відбувається об'єднання елементів дослідження в єдине ціле, систему зв'язків, в певну структуру?

а) принцип розвитку;

б) принцип зворотного зв'язку;

в) принцип системності;

г) принцип науковості;

д) принцип послідовності.

7. Визначте залежну змінну за темою дослідження “Залежність соціальної адаптації студентів від рис характеру”:

а) особистість студента;

б) риси характеру;

в) студенти;

г) соціальна адаптація;

д) соціалізація.

8. Визначте незалежну змінну за темою дослідження “Залежність соціальної адаптації студентів від рис характеру”:

а) особистість студента;

б) риси характеру;

в) студенти;

г) соціальна адаптація;

д) соціалізація.

Тема 5. Соціалізація особистості. Механізми соціалізації.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Поняття та механізми соціалізації особистості.
2. Локус контролю як соціально-психологічна характеристика особистості.
3. Проблема девіантної поведінки особистості. Види девіацій.
4. Маргінальна особистість: основні характеристики.
5. Адаптація та самоактуалізація особистості: можливості співіснування.
6. Причини та наслідки непатологічної та патологічної дезадаптації особистості.
7. Причини суїцидальної поведінки.
8. Поняття та функції соціальної установки особистості.
9. Соціальна установка та реальна поведінка (парадокс Лап'єра).

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає взаємозв'язок між соціальною поведінкою і вчинком особистості?
2. Як соціальна адаптація та інтеріоризація виявляються у процесі соціалізації особистості?
3. У чому полягає соціально-психологічна специфіка процесу соціалізації підлітків?
4. Охарактеризуйте особливості соціалізації старшокласників.
5. Яке поняття характеризується усвідомленим вибором особистістю позиції у певній життєвій ситуації, особливим ставленням до когось або чогось?
6. Охарактеризуйте роль навчальної діяльності у соціалізації студентів.
7. Що спільного й відмінного у поняттях «адаптація» та «адаптивність»?
8. Проаналізуйте основні ознаки конформної поведінки особистості.
9. Якими соціально-психологічними особливостями характеризується процес соціалізації людини у зрілому віці?
10. З чим співвідносяться життєві плани і життєва перспектива особистості?
11. Як особливі, перехідні періоди розвитку впливають на процес соціалізації особистості?
12. Охарактеризуйте поняття «соціально-психологічна стабільність» спільності й особистості.

13. Проаналізуйте найважливіші асоціальні прояви особистості.

Практичні завдання:

1. Прослідкувати спільні та відмінні характеристики деліквентної та маргінальної особистості.

Характеристика особистості	Схожі характеристики	Відмінні характеристики
Деліквентна особистість		
Маргінальна особистість		

2. Підготувати приклади непатологічної та патологічної дезадаптації особистості.
3. Підготувати порівняльні статистичні дані по суїцидам в Україні та в європейських країнах.
4. Ознайомитися з процедурою та основними висновками експерименту, проведеного Річардом Лап'єром.
5. Доведіть чи спростуйте твердження про те, що поняття «особистість» має сенс лише в системі суспільних відносин.
6. Що становить основу активності особистості в її взаємодії із суспільством, іншими людьми та собою?
7. Який зміст виражає поняття «соціально-психологічна компетентність особистості»?

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Сутність соціалізації, її сфери, стадії, інститутів і механізмів.
2. Асоціальні прояви особистості.
3. Вікові кризи життя
4. Специфіка соціально-психологічного підходу до особистості.
5. Основні соціально-психологічні теорії особистості.

Завдання для тестового контролю:

1. Процес входження індивіда в суспільство, засвоєння ним соціально прийнятих ролей, норм, цінностей називається?

- а) десоціалізація;
- б) соціальна перцепція;
- в) соціальна установка;
- г) адаптація;
- д) соціалізація.

2. Якому поняттю відповідає дане визначення: під час взаємодії індивідів відбувається виникнення взаємної привабливості, розуміння, прийняття один одного у взаємодії?

- а) агресія;
- б) атракція;
- в) атитюд;
- г) афіліація;
- д) альтруїзм.

3. Формами реалізації процесу соціалізації є:

- а) соціальна перцепція, та комунікація;
- б) соціальна адаптація та інтеріоризація;
- в) соціальна фасилітація та соціальна перцепція;
- г) інтеракція та соціальна адаптація;
- д) афіліація та альтруїзм.

4. Коли говорять про труднощі, що відчуває особистість за необхідності пристосуватися до змінених умов середовища, діяльності та спілкування, то мова йде про:

- а) адаптацію;

- б) соціалізацію;
- в) десоціалізацію;
- г) паталогічну дезадаптацію;
- д) непаталогічну дезадаптацію.

5. Суїцидальна поведінка та агресія є наслідками:

- а) адаптації;
- б) соціалізації;
- в) десоціалізації;
- г) паталогічної дезадаптації;
- д) непаталогічної дезадаптації.

6. Властивість особистості, яка передбачає схильність людини приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам чи власним здібностям називають:

- а) рефлексією;
- б) інтроспекцією;
- в) локусом контролю;
- г) інтеріорізацією;
- д) самооцінкою.

7. Вхідження особистості в групу. Розвиток і становлення в ній. Як правило, охоплює такі фази:

- а) фаза адаптації, фаза індивідуалізації, фаза інтеграції;
- б) фаза адаптації, фаза конфлікту, фаза конкуренції;
- в) фаза індивідуалізації, фаза інтеграції, фаза конфлікту;
- г) фаза інтеграції, фаза конфлікту, фаза адаптації;
- д) фаза адаптації, фаза індивідуалізації. Фаза виходу.

8. Місце особистості в системі міжособистісних відносин у групі, суспільстві, його права, обов'язки і привілеї називають:

- а) позицією;
- б) статусом;
- в) авторитетом;
- г) роллю;
- д) престижем.

Тема 6-7. Специфіка входження особистості в групу. Статусно-рольові характеристики особистості.

(практичне заняття – 6 годин)

План заняття.

1. Етапи входження особистості в групу.
2. Поняття деіндивідуалізації особистості в групі.
3. Рівні інтеграції особистості в групу.
4. Труднощі інтеграції особистості в групу. Деінтеграція особистості в групі: причини та наслідки.
5. Статус та позиція як основні характеристики входження особистості в групу.
6. Поняття авторитету, різновиди авторитету.
7. Генезис ролі: характеристика основних стадій. Гендерні ролі.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Соціально-психологічні орієнтири дослідження особистості.
2. Статусно-рольові характеристики особистості.

- Соціально-психологічні орієнтири дослідження особистості.
- Етапи входження особистості в групу. Рівні інтеграції особистості в групу.
- Труднощі інтеграції особистості в групу. Дезінтеграція особистості в групі: причини та наслідки.
- Поняття деіндивідуалізації особистості в групі.
- Статус та позиція як основні характеристики входження особистості в групу.
- Поняття авторитету, різновиди авторитету.
- Генезис ролі: характеристика основних стадій. Гендерні ролі.
- Як пов'язані між собою поняття «репутація», «популярність», «авторитет»?

Практичні завдання:

- Скласти таблицю «Труднощі інтеграції особистості в групу»

Основні труднощі інтеграції особистості в групу	Характеристики труднощів

- Проаналізувати схожі та відмінні характеристики таких понять: «репутація», «популярність», «авторитет». Скласти на основі аналізу таблицю:

	репутація	популярність	авторитет
схожі характеристики			
відмінні характеристики			

- Проаналізувати поняття «авторитет» та «авторитарність».
- На прикладі художнього фільму (один із поданих - «Чудо», «Перед классом», «Человек эпохи Возрождения», «Держи ритм» або за власним вибором) проаналізувати етапи входження головного героя у групу та пояснити психологічні труднощі його інтеграції у групі.
- Прокоментуйте твердження про те, що соціально-психологічна роль виникає лише у контексті соціальних відносин особистості.
- Чим визначається місце індивіда в системі міжособистісних відносин?
- Що є основою авторитету особистості?
- Охарактеризуйте феномен «позиція» з погляду соціальної психології.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

- Статеворольові характеристики особистості у процесі спілкування і взаємодії людей.
- Соціально-психологічні чинники соціальної напруженості..

Завдання для тестового контролю:

1. Формами реалізації процесу соціалізації є:

- соціальна перцепція, та комунікація;
- соціальна адаптація та інтеріоризація;
- соціальна фасилітація та соціальна перцепція;

г) інтеракція та соціальна адаптація;

д) афіліація та альтруїзм.

2. Коли говорять про труднощі, що відчуває особистість за необхідності пристосуватися до змінених умов середовища, діяльності та спілкування, то мова йде про:

а) адаптацію;

б) соціалізацію;

в) десоціалізацію;

г) паталогічну дезадаптацію;

д) непаталогічну дезадаптацію.

3. Суїцидальна поведінка та агресія є наслідками:

а) адаптації;

б) соціалізації;

в) десоціалізації;

г) паталогічної дезадаптації;

д) непаталогічної дезадаптації.

4. Властивість особистості, яка передбачає схильність людини приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам чи власним здібностям називають:

а) рефлексією;

б) інтроспекцією;

в) локусом контролю;

г) інтеріорізацією;

д) самооцінкою.

5. Вхідження особистості в групу. Розвиток і становлення в ній. Як правило, охоплює такі фази:

а) фаза адаптації, фаза індивідуалізації, фаза інтеграції;

б) фаза адаптації, фаза конфлікту, фаза конкуренції;

в) фаза індивідуалізації, фаза інтеграції, фаза конфлікту;

г) фаза інтеграції, фаза конфлікту, фаза адаптації;

д) фаза адаптації, фаза індивідуалізації. Фаза виходу.

6. Місце особистості в системі міжособистісних відносин у групі, суспільстві, його права, обов'язки і привілеї називають:

а) позицією;

б) статусом;

в) авторитетом;

г) роллю;

д) престижем.

Тема 8. Поняття спілкування в соціальній психології. Афіліація та альтруїзм як складові потреби в спілкуванні..

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Структура процесу спілкування: комунікативна, перцептивна та інтерактивна сторони.
2. Характеристика ефектів соціальної перцепції (ефект ореолу, ефект первинності та новизни, ефект пріоритету, ефект поблажливості, стереотипізація, каузальна атрибуція).
3. Роль установки у сприйманні партнера.
4. Афіліація та альтруїзм як складові потреби в спілкуванні. Ознаки та причини альтруїстичної поведінки.
5. Закономірності та прийоми формування атракції у міжособистісному спілкуванні.
6. Довіра та псевдодовіра у спілкуванні. Чинники формування псевдодовіри.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Чому спілкування є невід'ємною складовою людського існування, важливою передумовою формування людини як соціальної істоти?
2. Проаналізуйте особливості міжособистісного спілкування.
3. Охарактеризуйте основні функції спілкування.
4. У чому полягають відмінності міжособистісного і масового спілкування?
5. З'ясуйте особливості діалогічного спілкування.
6. Розкрийте сутність основних принципів гуманістичного спілкування.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати основні теорії походження альтруїстичної поведінки.
2. Підібрати ефективні прийоми формування атракції у міжособистісному спілкуванні.
3. Окреслити основні форми соціальної взаємодії за Еріком Берном та навести приклади.

Практичні завдання та психологічні ситуації.

1. Протягом короткого часу (30 сек.) демонструється на екрані або за допомогою таблиці, показуваної викладачем, текст. Студенти повинні, максимально зосередившись, «схопити» із пред'явленого тексту якнайбільше інформації. Записується те, що кожний студент встиг записати.
2. Те ж саме (використовується рівнозначний по обсязі і складності текст), тільки тепер після показу тексту пропонується скласти колективну відповідь. Група обговорює результати індивідуальних вражень, студенти доповнюють один одного.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття спілкування.
2. Особистість в контексті спілкування.
3. Основні характеристики спілкування.
4. Розвиток потреби у спілкуванні в онтогенезі.
5. Аналіз складових потреби у спілкуванні.

Завдання для тестового контролю:

1. **Яка функція відповіді за регуляцію емоційної сфери людини під час спілкування?**
А) Регуляційно-комунікативні;
В) Афективно-комунікативна;
С) Немає вірної відповіді.
2. **Який вид взаємодії між людьми в процесі спілкування можемо віднести до інтеракції?**
А) Співробітництво;
В) Суперництво;
С) Обидві відповіді вірні.
3. **Якщо спілкування здійснюється опосередковано, то до якого виду ми його віднесемо?**
А) Пряме спілкування;
В) Масове спілкування;
С) Безпосереднє.

4. Якщо ви пишете листа своєму другу, то ви спілкуєтесь за допомогою таких засобів спілкування?

- A) Вербальних;
- B) Невербальних;
- C) Змішаних.

5. Якщо ми хочемо розв'язати якесь спірне питання, яке пов'язане з співпрацею ми:

- A) Зберемо збори;
- B) Влаштуємо переговори;
- C) Немає вірної відповіді.

6. Чи є Інтернет засобом спілкування, якщо є, то до якого виду ми його віднесемо?

- A) Невербальних;
- B) Вербальних;
- C) Немає вірної відповіді.

7. Як ви вважаєте на якому рівні можуть спілкуватися глухонімі?

- A) На вербальному;
- B) На невербальному;
- C) Обидві відповіді вірні.

Тема 9. Труднощі міжособистісного спілкування. Механізми взаєморозуміння. Психологія впливу на інших людей. Види та характеристика особистісного впливу.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Причини виникнення труднощів у спілкуванні.
2. Дефектне спілкування: акцентуації характеру, ригідність, тривожність як фактори дефектного спілкування. Захисні механізми як причина дефектного спілкування
3. Деструктивне спілкування: корисливі форми спілкування (обман, брехня, егоїзм) й агресивно-конфліктна взаємодія.
4. Характеристика тактик психологічного впливу: переконання, навіювання, наслідування, вимога, чарівність, лестоці, домінування, приниження тощо.
5. Особистісний вплив, влада та причини підкорення.
6. Засоби та механізми маніпулятивного впливу.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає специфіка комунікативного впливу у міжособистісній взаємодії? Від яких чинників залежить ефективність переконуючого впливу?
2. Що становить основу ефективності навіювання?
3. Які особливості індивіда впливають на сприймання інших людей?
4. Прокоментуйте особливості соціального і міжособистісного пізнання людьми одне одного.
5. Як перцептивні механізми та ефекти впливають на адекватність пізнання іншої людини?
6. Охарактеризуйте основні види комунікативних бар'єрів.
7. Чому потрібно знати культурно-освітні, національно-психологічні особливості партнера по спілкуванню?
8. У чому полягає специфіка міжособистісної комунікації?
9. За допомогою яких чинників можна досягти взаєморозуміння під час обміну інформацією?
10. Розкрийте зміст основних компонентів комунікативного простору міжособистісних відносин.
11. Прокоментуйте основні особливості критичного і емпатійного слухання.

Практичні завдання:

1. Скласти таблицю основних видів психологічного впливу та навести приклади з особистого досвіду чи художньої літератури.

Вид особистісного впливу	Характеристика	Приклад
переконання		
навіювання		
наслідування		
вимоги		
чарівність		
лестощі		
домінування		
приниження		
залякування		
мовчання		

2. Описати п'ять прийомів маніпулятивного впливу та підібрати до них конкретні техніки захисту.

3. Психологічна гра «ВІДЧУТТЯ РИТМУ». Група сідає в коло. Ведучий демонструє комбінацію з 5-7 ударів-ритмів, усі члени групи повторюють її. Потім по годинній стрілці студенти, по черзі роблячи по одному хлопку, намагаються разом відтворити ритм. Після завершення комбінації наступний студент починає відтворення заново. Якщо гра збивається на хаотичні «оплески», що ведуть зупиняє її і починає заново. Важливо домогтися зливої, взаємно скоординованої роботи, коли учасники гри уважно стежать за діями попереднього партнера, вчасно включаються в спільну діяльність, прагнуть до досягнення інтегрального результату всією групою.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття про комунікацію та її різновиди.
2. Засоби комунікації
3. Бар'єри спілкування.
4. Механізми взаєморозуміння
5. Загальна характеристика міжособистісного впливу.
6. Види психологічного впливу

Завдання для тестового контролю:

1. До якої системи невербальної комунікації ми віднесемо жести?

А) Оптико-кінетична;
В) Паралінгвістична;
С) Немає вірної відповіді.

2. Як називається процес сприймання людини людиною?

А) Комунікація;
В) Взаєморозуміння;
С) Немає вірної відповіді.

3. У випадку коли ми намагаємося поставити себе на місце іншої людини ми?

А) Ідентифікуємося з нею;

В) Проявляємо емпатію стосовно неї;

С) Обидві відповіді вірні.

4. Коли ви бачите страждання інших людей ви?

А) Співпереживаєте;

В) Проявляєте емпатію;

С) Обидві відповіді вірні.

5. Який ефект міжособистісного сприймання проявляється у випадку, коли ви дивидесь усі фільми з участю улюбленого актора?

А) Ефект первинності;

В) Ефект ореолу;

С) Немає вірної відповіді.

6. Який механізм взаєморозуміння проявляється в такому випадку: погана людина має погані риси, добра людина – добрі.

А) Рефлексія;

В) Каузальна атрибуція;

С) немає вірної відповіді.

7. Якщо людина нездатна до розуміння причин вчинків інших людей, то вона проявляє?

А) Пізнавальний егоцентризм;

В) Комунікативний егоцентризм;

С) Моральний егоцентризм.

8. Який вид психологічного впливу проявляється на концерті, який проходить на стадіоні?

А) Зараження;

В) Переконавання;

С) Навіювання.

9. Гіпноз та психотерапія відносяться до такого психологічного впливу:

А) Переконавання;

В) Зараження;

С) немає вірної відповіді.

10. Під час навчання та виховання дітей вчитель застосовує в основному такий психологічний вплив:

А) Навіювання;

В) Наслідування;

С) Немає вірної відповіді.

11. Чи може мода проявлятися в спорті, політиці, економіці?

А) Ні;

В) Так;

С) Незнаю.

12. На яких рівнях може здійснюватися психологічний вплив?

А) Усвідомленому;

В) Неусвідомленому;

С) Обидві відповіді вірні.

13. Якщо ми транслюємо іншим людям свої особистісні риси у формі взірців особистісної активності, то психологічний вплив буде:

А) Індивідуально-специфічним;

В) Функціональним-рольовим;

С) Немає вірної відповіді.

14. Чи діє зараження, як психологічний вплив, на свідомість людини?

А) Діє;

В) Не діє

С) Обидві відповіді вірні.

15. Сугестія – це?

А) Зараження;

В) Переконання;
С) Навіювання.

Тема 10. Поняття соціальної групи. Великі групи. Психологічні особливості етнічних груп. Ментальність та етноцентризм.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Етимологічна характеристика поняття група.
2. Види та характеристика великих груп.
3. Натовп, публіка та аудиторія: порівняльна характеристика.
4. Психологічні особливості етнічних груп.
5. Ментальність, етноцентризм як соціально-психологічні феномени.
6. Громадська думка, паніка, мода та чутки як соціально-психологічні феномени.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає специфіка психології етнічних груп?
2. Прокоментуйте співвідношення понять «національний характер» і «менталітет».
3. Дайте соціально-психологічну оцінку масовим явищам.
4. Проаналізуйте загальні особливості натовпу.
5. У чому полягають особливості міжгрупових відносин?
6. Прокоментуйте специфіку міжгрупової взаємодії і міжгрупового сприймання.
7. Розкрийте зміст «гіпотези контакту» в контексті міжгрупової взаємодії.

Практичні завдання:

1. Ознайомитися з процедурою та основними висновками експерименту «блакитноокі – кароокі», проведеного Джейн Еліот
2. Скласти порівняльну таблицю таких понять: натовп, публіка та аудиторія.

Неорганізовані великі групи	Характеристика основних ознак
натовп	
публіка	
аудиторія	

3. Виділити чинники панічної поведінки та шляхи попередження.

Чинники панічної поведінки	Шляхи попередження панічної поведінки

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття групи.
2. Класифікація груп
3. Головні характеристики великих соціальних груп.
4. Психологічні особливості етнічних груп

Завдання для тестового контролю:

1. Що виконує регулятивну функцію у взаємодії членів групи?

- А) Групові процеси;
- В) Групові норми;
- С) Немає вірної відповіді.

2. Неофіційні правила, яких дотримуються в групі, називаються?

- А) Імпліцитні;
- В) Експліцитні;
- С) Обидві відповіді вірні.

3. Якщо людина відхиляється від групових норм до неї застосовують?

- А) Групові експектації;
- В) Групові санкції;
- С) Немає вірної відповіді.

4. До якої групи належать нація, клас, політична партія?

- А) Малої;
- В) Умовної;
- С) Реальної.

5. Усвідомлення індивідом національної належності, ставлення до національних цінностей – це ...?

- А) Національна свідомість;
- В) Етнічна свідомість;
- С) Національний характер.

6. У чому проявляється національний характер?

- А) Мові;
- В) Творах мистецтва;
- С) Обидві відповіді вірні.

7. Така психологічна група як пенсіонери України відноситься до:

- А) Великої групи;
- В) Номінальної групи;
- С) Реальної групи.

Тема 11. Структура взаємовідносин в малих групах. Характеристика групових процесів.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Сутнісні ознаки малої групи.
2. Види і структурні характеристики малої групи (формальна структура, неформальна структура, комунікативна структура).
3. Нормативний вплив у групі
4. Групові норми та правила.
5. Конформізм та нонконформізм.
6. Вплив меншості в малій групі.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. За допомогою яких параметрів можна описати особливості певної соціальної групи?
2. Які процеси відносять до групової динаміки?
3. Охарактеризуйте структурні компоненти малої соціальної групи.
4. Прокоментуйте основні підходи та напрями до вивчення малої групи.
5. Чому поділ референтних груп на «позитивні* і «негативні» є умовним?
6. Проаналізуйте основні механізми утворення малих груп.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати шляхи формування норм і правил у групі.

Структура взаємовідносин у групі	Шляхи формування норм і правил
формальна структура	
неформальна структура	

2. Проаналізувати види конформізму у груповій взаємодії:

Види конформізму	Характеристика
пасивний	
активний	
зовнішній	
внутрішній	
бездумний	
усвідомлений	

3. Проаналізувати умови, за яких вплив меншості у групі буде ефективним (не менше 3). Навести приклади до кожного аргументу.

4. Психологічна гра “ТАБЛО”. Група ділиться на дві команди. В команді розподіляють, які цифри повинен показувати кожен студент на колективному “табло” (від 0 до 9). Ведучий називає багатозначне число, а гравці швидко шикуються у відповідному порядку і на пальцях показують свої цифри. Аналізується готовність студентів-членів команд до спільного діяльності, скоординованість дій, ступінь включеності в гру, прагнення до досягнення колективного результату.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Структурні компоненти комунікативного потенціалу групи.
2. Основні моделі розвитку малої групи.
3. Зміст основних механізмів групової динаміки.

Завдання для тестового контролю:

1. Студентську групу можна вважати:

- А) Формальною;
- В) Первинною;
- С) Обидві відповіді вірні.

2. Що з перерахованого можемо віднести до первинних груп:

- А) Сім'я;
- В) Школа;
- С) Факультет.

3. Що з перерахованого можемо віднести до відкритих груп:

- А) Цивільний ВУЗ;
- В) Трудовий колектив;
- С) Обидві відповіді вірні.

4. До якої структури малої групи можна віднести потребу в допомозі, захисті, вияві симпатії індивіда до інших членів групи:

- А) Формальної;
- В) Неформальної;
- С) Обидві відповіді вірні.

5. Яку групову роль виконує людина, яка пропонує нові підходи, ідеї щодо вирішення даної проблеми:

- А) Примирника;
- В) Натхненника;
- С) Немає вірної відповіді;

6. Якою буде група, якщо її виокремлення ґрунтується, наскільки вона буде значущою для особи в орієнтації на певні цінності, норми:

- А) Референтною;
- В) Первинною;
- С) Немає вірної відповіді.

7. Який вчений виокремив формальну і неформальну структуру групи, створивши соціологічний напрям у вивченні малої групи:

- А) К.Левін;
- В) Е.Мейо;
- С) Обидва вчені.

Тема 12. Групова динаміка. Теорії групової динаміки.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Поняття групової динаміки.
2. Аналіз основних механізмів групової динаміки (механізми розвитку та механізми стабілізації).
3. Концепції і моделі розвитку малої групи: загальна характеристика.
4. Поетапний розвиток групи як колективу в концепції Л.Уманського.
5. Емпірична модель розвитку групи Г.Стенфорда і А. Роака.
6. Стратометрична теорія колективу А.Петровського.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Прокоментуйте основні підходи та напрями до вивчення малої групи.
2. Чому поділ референтних груп на «позитивні» і «негативні» є умовним?
3. Проаналізуйте основні механізми утворення малих груп.
4. Охарактеризуйте структурні компоненти комунікативного потенціалу групи.
5. Прокоментуйте основні моделі розвитку малої групи.
6. Розкрийте зміст основних механізмів групової динаміки.
7. Проаналізуйте основні характеристики групової норми.
8. Наведіть приклади прояву конформізму.
9. У чому полягають зовнішнє і внутрішнє підпорядкування індивіда групі?

Практичні завдання:

1. Проаналізувати основні механізми групової динаміки:

Механізми групової динаміки	Характеристика
Механізми розвитку	
Механізми стабілізації	

2. Скласти порівняльну таблицю основних концепцій розвитку групи.

Концепції розвитку групи	Основні характеристики

3. Описати етапи розвитку власної навчальної групи (за будь-якою концепцією розвитку групи), детально обґрунтовуючи кожен етап.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття групова динаміка.
2. Концепції та моделі розвитку малої групи.
3. Нормативний вплив у групі.

Завдання для тестового контролю:

1. З чого починається груповий розвиток, на погляд Л.Уманського?

- А) Конгломерату;
- В) Колективу;
- С) Індивіда.

2. Якщо індивід проявляє однаковість у поведінці, згоду з поглядами, нормами, ціннісними орієнтаціями більшості людей, які його оточують, то це?

- А) Адаптація;
- В) Конформізм;
- С) Обидві відповіді вірні.

3. Чи можемо ми внутрішньогруповий конфлікт віднести до механізмів розвитку малої групи:

- А) Ні;
- В) Так;
- С) Незнаю.

4. До якого механізму групової динаміки вдаються за такого прикладу: лідерам дозволено відхилятися від групових норм, експериментувати з новими можливостями?

- А) Розв'язання внутрігрупових суперечностей;
- В) Психологічний обмін;
- С) Ідіосинкразійний кредит лідера.

5. Кому властивий такий опис: найвища стадія розвитку спільноти, внутрішня згуртованість, кооперативність, сформоване почуття «Ми»?

- А) Колектив;
- В) Конгломерат;
- С) Група-кооперація.

6. Чи може меншість бути активним джерелом впливу у групі?

- A) Ні;
- B) Так;
- C) Немає вірної відповіді.

Тема 13. Лідерство та керівництво. Стиль керівництва і проблеми ефективності групової діяльності і згуртованості групи.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Лідерство та керівництво в малих групах.
2. Теорії походження лідерства.
3. Стили та типології лідерства.
4. Співвідношення понять «згуртованість» і «сумісність». Соціальна лінність.
5. Основні ознаки соціально-психологічного клімату групи.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте співвідношення понять «лідер» і «керівник». Назвіть основні відмінності між ними.
2. З'ясуйте сутність основних теорій лідерства.
3. Прокоментуйте модель типології лідерства за Б. Паригінім.
4. У чому полягає сутність моделі управлінської сітки Р. Блейка і Дж. Моутон?
5. Як розуміти твердження про те, що сліпе копіювання і запозичення культурних теоретичних і практичних надбань у галузі керівництва (лідерства) може призвести до неправильних результатів, непорозумінь?
6. Як називається процес волевиявлення індивіда або групи людей, спрямований на формування послідовності дій і вибір певної альтернативи?

Практичні завдання:

1. Скласти словник психологічних понять за темою.
2. Скласти порівняльну таблицю понять «лідер» і «керівник»: основні відмінності.

Соціальний статус	Функціональні обов'язки	Основні відмінності між поняттями
Лідер		
Керівник		

3. Підготувати таблицю основних теорій лідерства:

Теорії лідерства	Основні характеристики

4. Наведіть приклади (з історії чи науки) лідерів, що підтверджують різні теорії лідерства. Обґрунтуйте свій приклад.
2. Відшукайте у художній літературі чи кінематографії приклади різних стилів керівництва та обґрунтуйте їх ефективність чи неефективність.
5. Визначити стиль керівництва за характером діяльності керівника.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття керівництва та лідерства у групі.
2. Поняття згуртованості групи.
3. Групове мислення.

Завдання для тестового контролю:

1. Особистість, на яку офіційно покладені функції управління і організації діяльності в групі (установі, фірмі та ін.), називають:

- а) лідером;
- б) аутсайдером;
- в) зіркою;
- г) авторитетом;
- д) керівником.

2. Особистість, що наділена найбільшим ціннісним потенціалом, яка має провідний вплив та авторитет у групі, називають:

- а) лідером;
- б) аутсайдером;
- в) зіркою;
- г) авторитетом;
- д) керівником.

3. Теорія, що концентрує свою увагу на вроджених якостях лідера, доводить, що ним може бути особа з певними особистісними якостями (сукупністю певних психологічних рис), називається:

- а) ситуаційною теорією лідерства;
- б) теорією рис (особистісна теорія лідерства);
- в) поведінкова теорія лідерства;
- г) системна теорія лідерства;
- д) комплексна теорія лідерства.

4. Теорія, згідно з якою, розв'язання завдань і спілкування у різних ситуаціях групового життя виводить на передній план конкретних індивідів, які переважають інших хоча б за однією якістю, називається:

- а) ситуаційною теорією лідерства;
- б) теорією рис (особистісна теорія лідерства);
- в) поведінкова теорія лідерства;
- г) системна теорія лідерства;
- д) комплексна теорія лідерства.

5. Теорія, згідно з якою, лідером стає людина, яка дотримується певного стилю поведінки, називається:

- а) ситуаційною теорією лідерства;
- б) теорією рис (особистісна теорія лідерства);
- в) поведінкова теорія лідерства;
- г) системна теорія лідерства;
- д) комплексна теорія лідерства.

6. Теорія, що тлумачить лідерство як процес організації міжособистісних стосунків у групі, вважаючи лідером суб'єкта управління цим процесом, називається:

- а) ситуаційною теорією лідерства;
- б) теорією рис (особистісна теорія лідерства);
- в) поведінкова теорія лідерства;
- г) системна теорія лідерства;
- д) комплексна теорія лідерства.

7. Про який стиль керівництва йде мова у даному прикладі:

Керівник вимагає, щоб про всі справи доповідали лише йому, завжди наказує, розпоряджається, але ніколи не просить своїх підлеглих.

8. Про який стиль керівництва йде мова у даному прикладі:

Керівник намагається усі справи вирішувати разом з підлеглими, одноосібно вирішує лише найтерміновіші та найоперативніші питання, здатен в разі необхідності делегувати частину своїх повноважень підлеглим.

9. Про який стиль керівництва йде мова у даному прикладі:

Керівник сприяє тому, що підлеглі працювали самостійно, регулярно радиться з підлеглими, особливо з досвідченими працівниками.

10. Про який стиль керівництва йде мова у даному прикладі:

Керівник не може діяти самостійно, складається враження, що він боїться відповідати за свої дії, не може впливати на дисципліну, для виконання роботи йому нерідко доводиться умовляти своїх підлеглих.

Тема 14. Поняття групового рішення.

(практичне заняття – 3 години)

План заняття.

1. Переваги і недоліки групового прийняття рішень.
2. Групова поляризація, групова нормалізація, зсув до ризику як соціально-психологічні феномени у прийнятті групового рішення.
3. Групове мислення: ознаки, причини та наслідки.
4. Етапи прийняття групового рішення.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Прокоментуйте переваги і недоліки групового прийняття рішення.
2. Охарактеризуйте феномен «зсування до ризику», який супроводжує розв'язання групових проблем.
3. Що спільного і відмінного між груповою нормалізацією і груповою поляризацією?
4. Проаналізуйте причини виникнення групового мислення.
5. Шляхи запобігання формуванню групового мислення.

Практичні завдання:

1. Скласти словник психологічних понять за темою.
2. Скласти таблицю аналізу групового мислення:

	Ознаки	Причини	Наслідки
Групове мислення			

3. Відшукати у художній літературі чи кінематографії приклади соціально-психологічних феноменів у прийнятті групового рішення (групова поляризація, групова нормалізація, зсув до ризику), аргументувати наслідки цих феноменів.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Поняття групового рішення.
2. Групові конфлікти.
3. Ознаки групового мислення.
4. Наслідки групового мислення.

Завдання для тестового контролю:

1. Визначте поняття, що не є феноменом прийняття групового рішення:

- а) групова нормалізація;
- б) групова поляризація;
- в) зсув до ризику;
- г) групове мислення;
- д) груповий конфлікт.

2. Соціально-психологічний феномен, який виникає у результаті групової дискусії, коли протилежні точки зору, навіть екстремальні позиції, згладжуються і стають єдиною усередненою думкою, в соціальній психології називають:

- а) групова нормалізація;
- б) групова поляризація;
- в) зсув до ризику;
- г) групове мислення;
- д) груповий конфлікт.

3. Соціально-психологічний феномен, що є результатом групової дискусії, у процесі якої різні точки зору, думки оформлюються у дві протилежні безкомпромісні позиції, в соціальній психології називають:

- а) групова нормалізація;
- б) групова поляризація;
- в) зсув до ризику;
- г) групове мислення;
- д) груповий конфлікт.

4. Спосіб (режим) мислення людей, які, перебуваючи у тісно згуртованій групі і прагнучи до єдності думок, головним вважають пошук консенсусу, що знижує їх здатність до пізнання реальності, в соціальній психології називають:

- а) групова нормалізація;
- б) групова поляризація;
- в) зсув до ризику;
- г) групове мислення;
- д) груповий конфлікт.

5. Назвіть основні етапи прийняття групового рішення:

6. Перерахуйте форми прийняття групового рішення:

Тема: 15. Форми групових дискусій.

(практичне заняття – 2 години)

План заняття.

1. Характеристика основних форм групових дискусій.
2. Методика проведення брейнстормінгу.
3. Метод синектики у соціальній психології.
4. Метод 635.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

Практичні завдання:

1. Заповнити таблицю методів ведення дискусії та прийняття рішення у малій групі:

Метод ведення дискусії	Можливості методу	Основні етапи проведення
Брейнстормінг		
Метод синектики		

Метод 635		
SWOT-аналіз		

2. Група обирає проблему дослідження, потім кожному студенту групи потрібно виділити 4 ключові елементи (відповідно до методики «SWOT-аналіз»):
 - ✓ Strengths,- сильні сторони
 - ✓ Weaknesses - слабкі сторони
 - ✓ Opportunities - можливості
 - ✓ Threats - загрози.
3. Групування ідей (10 ідей по кожному елементу) потрібно розмішувати по їх рейтинговому порядку значущості (від найважливішого до найменш важливого).
4. Генерація ідей по 4 ключовим елементам, повинна бути представлена кожним студентом групи.
5. Завдання виконується у підгрупах (4 підгрупи). Кожна підгрупа робить кількісний, якісний аналіз та інтерпретацію результатів роботи групи відповідно до методики SWOT-аналіз (за одним із ключових елементів).
 - A. Кінцевий звіт кожної підгрупи повинен мати наступні частини (кожна група надсилає свою роботу самостійно
 - B. *Титульний лист.*
 - C. *Короткий теоретичний опис методики «SWOT-аналіз» та процедури її проведення.*
 - D. *Кількісний та якісний аналіз одного з ключових елементів методики «SWOT-аналіз» (включає рисунки, таблиці та їх аналіз).*
 - E. *Інтерпретація результатів по одному з ключових елементів методики «SWOT-аналіз».*
 - F. *Висновки.*
6. Підготувати та представити на занятті презентацію за результатами своєї роботи.

Тема 16-17. Предмет, завдання та галузі прикладної соціальної психології. Соціально-психологічний аналіз рекламного продукту. Соціально-психологічна структура організації. Робота з персоналом в організації. Методи прикладної соціальної психології.

(практичне заняття – 6 годин)

План заняття.

1. Прикладна соціальна психологія у сфері економіки і виробництва.
2. Прикладна соціальна психологія у сфері політики
3. Прикладна соціальна психологія і управління.
4. Прикладна соціальна психологія у сфері освіти і науки.
5. Прикладна соціальна психологія і охорона здоров'я.
6. Прикладна соціальна психологія і сім'я.
7. Прикладна соціальна психологія у правовій сфері.
8. Основні види та функції засобів масової комунікації.
9. Реклама - соціально-психологічна проблема.
10. Психологічний аналіз реклами.
11. Проблеми формування організації. Методи ефективного менеджменту.
12. Дослідження структури мотивів трудової діяльності.
13. Особливості роботи менеджера по персоналу в організації.
14. Поняття маркетингового дослідження.
15. Особливості проведення маркетингового дослідження.

16. Характеристика напрямків маркетингового дослідження.
17. Способи організації маркетингових досліджень.
18. Маркетингові дослідження рекламної діяльності.
19. Фокус група, як один із якісних методів маркетингового дослідження.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає призначення прикладної соціальної психології?
2. Охарактеризуйте структуру прикладної соціальної психології.
3. У чому полягає зв'язок предмета прикладної соціальної психології з її завданнями?
4. Проаналізуйте функції прикладної соціальної психології.

Практичні завдання:

1. Охарактеризуйте різновиди прикладного соціально-психологічного дослідження.
2. У чому полягають особливості ефективності соціально-психологічного дослідження?
3. Прокоментуйте специфіку прикладних соціально-психологічних досліджень у сфері економіки і виробництва.
4. Охарактеризуйте особливості застосування соціально-психологічних досліджень у сфері політики, управління.
5. Яким засадам і принципам має відповідати робота психолога-практика в галузі освіти?
6. Охарактеризуйте особливості застосування соціально-психологічних досліджень у системі охорони здоров'я.
7. Розкрийте суть основних проблем прикладної соціальної психології у сфері сім'ї.
8. Зробити психологічний аналіз рекламного продукту за поданою схемою:

Психологічний аналіз РЕКЛАМИ

1. Предмет реклами
2. Офіційний представник рекламного продукту
3. Вид реклами
4. На який вік споживчої групи розрахована дана реклама?
5. На яку соціальну групу розрахована реклама?
6. Які потреби актуалізуються у рекламі? В якій формі?
7. Які соціальні стереотипи використані в рекламі?
8. Які кольори й колірні поєднання використовуються в рекламі? Яке їх значення?
9. Що в рекламі виступає в якості фігури? За якими ознаками можна визначити, що це фігура? Які прийоми використовуються для виділення товару (фігури)?
10. Що є фоном? Яке його значення?
11. Де розташований товар на рекламі?
12. Де розташована головна інформативна, деталь повідомлення, реклами?
13. Які асоціації виникають при перегляді реклами?
14. Які символи використовуються в рекламі? Яке їхнє значення?
15. Які емоції викликає реклама?
16. Які прийоми використано у рекламі?
17. Як ви вважаєте, чи ефективна ця реклама? Чому?

Завдання для тестового контролю:

1. Назвіть основні сфери застосування прикладної соціальної психології: _____

2. Виберіть основні характеристики особистості, які повинен проаналізувати соціальний психолог при підборі кадрів:

- а) комунікативні навички, професійні знання та навички, мотиви вибору посади, відповідність кандидата вимогам організації, можливість ефективно працювати в команді;
- б) мотиви вибору посади, відповідність кандидата вимогам організації, можливість ефективно працювати в команді, емоційність, охайність;
- в) комунікативні навички, професійні здібності, мотиви вибору посади, відповідність кандидата вимогам організації, працелюбність, шкідливі звички;
- г) відповідність кандидата вимогам організації, працелюбність, шкідливі звички, емоційність, охайність;
- д) професійні здібності, мотиви вибору посади, відповідність кандидата вимогам організації, ініціативність, місце проживання, улюблені заняття.

3. Перерахуйте основні напрямки роботи психолога в сфері медицини і охорони здоров'я:

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: НАВС, 2020
2. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 688 с.
3. Психологія міжгрупової взаємодії у вимірах війни і миру : навчальний посібник / [Л. Г. Чорна, П. П. Горностай, В. І. Вус, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка] ; за наук. ред. Л. Г. Чорної ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький: Імекс ЛТД, 2023. – 146 с.
4. Соціальна психологія/ Слюсаревський М., Хазратова Н. - Видавництво Львівська політехніка. – 2019. – 352с.
5. Столяренко О.Б. Психологія особистості. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 280 с.

Допоміжна:

1. Андрієнко Е.В. Попович І. С Психологія соціальних очікувань особистості: монографія / І. С. Попович. – Херсон: ПАТ «ХМД», 2017. – 504 с.
2. Васильків, О. Понятійні виміри соціально-психологічної допомоги населенню / О. Васильків // Психологія і суспільство. – 2018. – № 1-2. – С. 163-170.
3. Оптимізація групової взаємодії в малих групах : посібник / П. П. Горностай, Л. Г. Чорна, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка, Г. В. Циганенко ; за наук. ред. П. П. Горностая ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020.–126 с.
4. Попович, І. С. Психологія соціальних очікувань особистості : методологія, теорія і практика: навч.-метод. посібник / І. С. Попович. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. – 158с.
5. Психологія розвитку та успіху особистості/ Варій М., Терлецька Ю. - Видавництво Львівська політехніка. – 2017. – 292с.
6. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. – Київ : Талком, 2018. – 580 с.
7. Татенко, В. Соціальна психологія впливу: монографія / В. Татенко. – К. : Міленіум, 2018. – 216 с.
8. Череповська Н., Н. Дідик. Медіапсихологічні ресурси подолання травми війни : практичний посібник / уклад. Н. Череповська; Національна академія педагогічних наук

України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 210 с.